Original scientific paper

Tomislav Bandin

A HATALMI KOALÍCIÓRÓL

LÁTLELET

Az önigazgatási gyakorlat[1] empirikus kutatása igazolta, hogy a társultmunka-alapszervezetekben a társult dolgozók tényleges autonómiájának alapos korlátozására került sor, ami kiterjedt a termelési feltételek és a munkaeredmények (a jövedelem) lehetséges birtokba vételére is. Erre a megállapításra a jövedelemelosztás, a felhalmozási eszközökkel kapcsolatos döntések és a megkérdezett dolgozók állásfoglalása alapján jutottunk.[2]

A jövedelemelosztási viszonyok (a társultmunka-szervezet és az elosztásban részt vevő többi tényező részesedése) arra utalnak, hogy 1982-től egészen 1985-ig csökkent az anyagi termelés társultmunka-szervezeteinek a részesedése, az említett időszakban 51,1 százalék és 61 százalék között ingadozott, s így kedvezőtlenebb volt az elosztásban való részvételük mint a megelőző másfél évtizedben (1966-tól 1981-ig 61,9 százalék és 67,8 százalék között váltakozott).[3] De megemlíthetjük az 1978—1984-es időszakot is, amikor a jövedelem meghétszereződött (700,64 volt a mutatószám), a jövedelemelosztásban részt vevő egyéb tényezők részesedése megkilencszereződött (930,60).[4]

A társultmunka-szervezetekben az 1971—1980-as időszakban az alapeszközökbe való beruházás 26,8 és 36,5 százalék között volt (a bankok és a társadalmi-politikai közösségek részvétele 51,2 és 66,1 százalék között ingadozott). 1982-től a társultmunka-szervezetek eszközkiválasztása tovább növekedett, így az említett évben 40,0, 1983-ban 45,3, 1984-ben pedig 50,9 százalékot tett ki, miközben a bankok és a társadalmi-politikai szervezetek részaránya csökkent, és az 1982—1984-es időszakban 34,3 és 44,9 százalék között alakult. Annak ellenére, hogy kedvezőbbé vált a társultmunka-szervezetek helyzete a felhalmozási eszközökkel kapcsolatos döntéshozatalt illetőn, a decentralizált államtulajdonosi monopólium még mindig erőteljes hatást gyakorol az említett eszközök azaz a társadalmi tőke felhasználására, aminek következtében a munkaszervezetek nagy mértékben függnek a bővített újratermelés tulajdonosi monopóliumától. Az elosztásban részt vevő egyéb tényezők (az össztársadalmi és közös fogyasztás stb.) számára végrehajtott nagyarányú eszközkiválasztás jelentős mér-

tékben csökkentette az önigazgatás anyagi alapját a társult munka alap- és egyéb szervezeteiben,[5] de ez az alap tovább szűkül a társadalmi-politikai közösségek és a társult munkán kívüli más (mindenekelőtt politikai) intézmények erőteljes hatására. Sőt a tiszta jövedelem felosztásával kapcsolatos döntőbíráskodással — ami társadalmi megállapodások révén megy végbe — végső soron a társult dolgozók nagy mértékben megfosztják jogaiktól, hogy a felhalmozási eszközöket felhasználhassák.

Az elemzések szerint a társult dolgozók nem rendelkezhetnek teljes egészében a munka eredményével (a jövedelemmel), hisz ahhoz az autonómia előfeltételein, a termelési viszonyokon kellett volna úrrá lenniük. Amennyiben megállapításunk helyes — az általános elemzés ezt igazolja —, akkor a társult dolgozók autonómiája többnyire a személyi jövedelem kifizetésére szánt eszközök felosztására egyszerűsödik le. Ez arra vall, hogy a társult dolgozók autonómiája a gyakorlatban a disztribúció felé tolódott,[6] ez viszont az autonómia alapos korlátozását feltételezi, s jelentős társadalmi-gazdasági deformálódásához vezet. Mivel a társult munka alap- és egyéb szervezetei a gazdasági önállóság[7] elveszítésével nagy mértékben függenek majd a decentralizált államtulajdonosi monopólium voluntarizmusától, a gazdasági és politikai hatalom elidegenült központjaitól, bekövetkezhet a hatalmi koalíció egyik formájának kialakulása. A hatalmi koalíció kialakulása nem csak az általános viszonyokból következik: a társultmunka-szervezetek ügyviteli (igazgatási) struktúrája, a decentralizált államtulajdonosi monopólium, már önmagában véve hatalmi koalíciót hoz létre a társult munka alap- és egyéb szervezeteiben. Egyértelműen ezt bizonyítja a termelésben dolgozók véleménye, az ő megállapításaiktól gyökeresen eltér a vezető beosztásúak vélekedése. A tárgyilagos véleményalkotásra törekedve beigazolódott az a meggyőződésünk, hogy a termelésben dolgozóknál senki sem illetékesebb a társultmunka-szervezetek önigazgatásának megítélésére. A munkásság szerint a társultmunka-alapszervezetek döntéshozatalára a vezető beosztásúak (igazgatók), a KSZ-alapszervezet és a szakszervezet vezetősége gyakorol döntő hatást (1983-ban a megkérdezettek 50 százaléka, 1984-ben pedig az 54 százaléka szerint). 1985-ben pedig a 38,2 százaléka állította, hogy a döntések a munkaközösség hatást a társultmunka-alapszervezetek döntéshozatalára ez a nem formális koalíció. Ami az elosztással és a tiszta jövedelem felhasználásával kapcsolatos döntéshozatalt illeti, 1983-ban a megkérdezett dolgozók 54, 1984-ben pedig a 38,2 százaléka állította, hogy a döntések a munkaközösség kisebb részének, különösen az igazgatónak és más befolyásos személyek szűk körének az álláspontját tükrözték. A dolgozók tehát még az önigazgatás legfontosabb gazdasági szférájában, a tiszta jövedelemmel kapcsolatos döntéshozatalban[8] is e nem hivatalos hatalmi koalíció hatalmi befolyására utalnak. A vezető beosztásúak egészen másként vélekednek a tiszta jövedelemmel kapcsolatos döntéshozatalról. A megkérdezettek 88,4 százaléka szerint a jövedelemelosztásra vonatkozó döntéseket többnyire a munkaközösség valamennyi tagja hozta meg, s szerintük ebben minimális

szerepet játszott az igazgató és a társadalmi-politikai szervezetek vezetősége (11,6 százalékuk szerint ez utóbbiak is hatást gyakoroltak).

Diagnózisunkat alátámasztják a dolgozók önigazgatási jogainak a tiszteletben tartásával kapcsolatos vélekedések is. 1983-ban a termelésben dolgozók 72, 1984-ben a 68 százaléka állította, hogy említett jogaikat csak részben vagy egyáltalán nem tartják tiszteletben. A vezető beosztásúaknak csak 11,1 százaléka volt ezen a véleményen. A termelésben dolgozók válaszai alapján teljes bizonyossággal megállapíthatjuk, hogy a társultmunka-alapszervezetekben erőteljesen kifejezésre jut a nem formális hatalmi koalíció (az igazgató, a társadalmi-politikai szervezetek vezetőségének és egy szűkkörű csoportnak) befolyása. *A dolgozók gyakorlati önigazgatását és döntéshozatalát kiszorító participáció ténylegesen jelen van.* A döntéshozatal során létrejövő nem hivatalos hatalmi koalíció ugyanolyan befolyással bír mint a dolgozók önigazgatása, vagy még erőteljesebben jut kifejezésre. Ez egyrészt úgy jön létre, hogy kialakul a többnyire szakkollégiumok által támogatott mikro-technokrata, ún. menedzseri struktúra, bizonyos háttérből való irányítással,[9] másrészt a munkások képviselőinek az önigazgatási szervekbe való szelektált beválasztásával, azaz hálójába keríti a kivételezett csoport (kiválóan alkalmas erre a személyi jövedelem, a szakmai hierarchikus előrehaladás stb.), de nem hagyhatjuk figyelmen kívül a társadalmi-politikai szervezetek frakciósaival való szövetkezést sem. A termelésben dolgozók ellenében így olyan hatalom jön létre, aminek az önigazgatásra és a munkásosztály társadalmi jelenlétére gyakorolt hatása elkerülhetetlen következményekkel jár.

Az önigazgatás szférájában és a társult munka döntéshozatalában uralkodó helyzet látleletéből kiindulva kell meghatározni a társultmunka-szervezetek hatalmi koalícióinak legfőbb okait, következményeit és leépítésük módját.

A hatalmi koalíció létrejöttének kiváltó okai és következményei

Nyilvánvaló, hogy nem egyszerű meghatározni mindazokat a kiváltó okokat és következményeket, amelyek az általános társadalmi-politikai környezet, a szűkebb és tágabb értelemben vett munkaközösség, csoportok és egyének törekvései eredőjeként hozzájárulnak ezeknek a hatalmi koalícióknak a kialakulásához. Mindenesetre ennek a szociális jelenségnek a kiváltó okait néhány — egymással szoros kapcsolatban álló — tényezőre vezethetjük vissza. Történelmi, rendszerbeli, társadalmi-politikai, strukturális és — magától értetődően — szubjektív okokra. A jelenséget nem elemeznénk az egész emberi civilizáció szempontjából, bár megjegyezhetjük, hogy ilyen koalíciós törekvések felfedezhetők már a történelem előtti társadalmakban is, hanem a kapitalizmussal kezdenénk, amely létrehozta a bérmunkás csoportot, melynek kizárólagos funkciója a termelőmunkások ellenőrzése, irányítása és igazgatása volt. Ennek következtében erőteljesen bontakozik ki ez a folyamat az igazgatást gyakorlók hierarchikus lét-

rájának különböző fokain levő menedzserek és a tőke tulajdonosainak a szövetségéből.

Jugoszláviában a gazdasági vezetőknek és a politikai hatalmi központoknak a centralizált és decentralizált bürokráciától örökölt erőteljes szövetsége tovább él, és erősen hat a társultmunka-szervezetek önigazgatására. A gazdasági döntésekben érvényesülő politikai befolyás az új körülmények között is életben tartotta ezeket a jelenségeket. Kvantitatív elemzésünkből kitűnik, hogy a dolgozók önigazgatását megkerülő szövetség gazdasági alapja az, hogy főként etatista és mesterkélten önigazgatási jellegű (lásd az önigazgatási érdekközösségeket) döntéshozatalt honosított meg a jövedelemelosztásban és az akkumulációs eszközök felhasználásában. Mivel a dolgozók hosszú időn át kimaradtak a felhalmozási eszközökkel kapcsolatos döntéshozatalból, visszaesett felhalmozó készségük, ennek következtében előtérbe kerültek a felhalmozást, illetve a „magasabb" célokat és érdekeket védelmező politikai és adminisztratív beavatkozások. Látszólag létrehozzák a dolgozók különböző gazdasági és társadalmi céljainak, érdekeinek a platformját, „hajlamosak" a személyi fogyasztás, illetve az ügyvezető (igazgatási) struktúrák maximálására, s a globális döntéshozatal politikájának képviselőiként politikailag „védelmezik" a felhalmozást azaz a társadalmi érdekeket.

Az a tény, hogy a társultmunka-szervezetek ügyviteli struktúrája jelentős mértékben függött a decentralizált politikai tényezőktől, a szakmai hozzáértés, a hatékony ügyvitel, a gazdaságos termelés és az önigazgatás megvalósulása helyett kedvezett a szófogadóknak és az engedelmeseknek. Ezek a viszonyok elsősorban azért jöhettek létre, mert a társadalmi újratermelési viszonyok szabályozása erősen etatista és bürokratikus jellegű, ennek következtében leszűkült a társultmunka-szervezetek ügyviteli önállósága és gazdasági hatékonysága. Az olyan történelmi beidegződések, hogy „valakit meg kell kérdezni", „valakinek jóvá kell hagynia" stb. még növelték az akadályokat, elodázták a döntéshozatalt.[10] A társultmunka-szervezetek ügyviteli (igazgatási) struktúrái az intézményesített önigazgatás, a dolgozók önigazgatási döntéshozatala és a nem hivatalos gazdasági-politikai hatalmi központok között szétfeszítve mind inkább az említett központok és ezeknek a saját szervezetükben levő „fiókintézetei" felé orientálódnak. Az önállóság és a felelősség csökken, a termelés hatékonysága és az önigazgatási gyakorlat nem egyszer másodlagossá válik, az ügyviteli (igazgatási) struktúra funkcionális képességeinek megítélésénél; az önigazgatási döntéshozatal és az önigazgatók ellenőrzése vakvágányra terelődik, vagy teljesen formálissá válik. A kialakult érdekszövetségek és hatalmi koalíciók veszélyes és társadalmilag káros voltára a legjobban rávilágítanak: a termelés hatékonyságának csökkenése, az ügyviteli kudarc, az önigazgatás korlátozása következtében bekövetkező munkabeszüntetések stb.

A hatalmi koalíció létrejöttének egyik legfontosabb kérdése valamint oka a káderpolitika. Társadalmunkban, de különösen társultmunka-szervezeteinkben gyakran lehetünk tanúi, hogy a társadalmi-politikai szervezetek illetve azok fórumai kifejezetten nyomást gyakorolnak a káderpolitikára.

Főként a felelős ügyviteli tisztséget betöltő, kulcsfontosságú embereket válogatják meg (az igazgatókat, elnököket és a testületi ügyvezető szerv tagjait). A káderválogatás ezzel azonban nem ér véget. A már jól megválogatott „káderközpontból" a koncentrikus körökhöz hasonlóan terjed tovább a szelektálásnak ez a formája a hierarchia alacsonyabb körei felé, miközben az „azonosan gondolkodók" kialakítják a maguk hatalmi koalícióját (techno-struktúráját). Ez a szelektálás nemcsak az ügyviteli „káderközpontok" munkatársaira, hanem a társadalmi-politikai és önigazgatási funkciók hordozóira is kiterjed, s ezáltal a formális hatalmi koalíció (a techno-struktúra) hatékony „szatelitekkel" bővül, ami aztán végül egy nem formális, de rendkívül erőteljes igazgatást gyakorló hatalmi koalícióba megy át.

Az ügyviteli szerveknek[11] a stratégiai fontosságú önigazgatási döntések előkészítésében és megvalósításában érvényesülő korlátozott önállósága az egyik lényeges kiváltó oka a nem hivatalos hatalmi koalíció kialakulásának (támogatás, felelősségmegosztás, politikai nyomásgyakorlás stb. formájában). Hatalmi koalíció kialakulásához vezet az is, hogy a társult munkáról szóló törvény pontatlanul, sőt ellentmondásosan szabályozza a társultmunka-alapszervezetek helyzetét és szerepkörét. A társult munkáról szóló törvény lehetővé tette a társultmunka-alapszervezetek általános ügyosztályának ügyviteli tényezővé válását, azaz vállalatokká válhattak kicsiben, mégpedig a munkaszervezet formális struktúráján belül, s ez többek között utat nyitott a „munkás" és „tisztviselői" alapszervezetek létrejöttének, amelyek nem a munkások vagy a tisztviselők számánál, hanem társadalmi hatalmuknál fogva különböznek egymástól. Ennek a gyakorlatnak köszönhetően ma a társultmunka-alapszervezetek nagy többségének van egy közös ügyeket intéző közössége, azaz saját adminisztratív-hivatalnoki apparátusa, ami nem más mint az igazgatásban gyakorolt hatalom biztosítéka és a részérdekek megvalósításához szükséges mikro-technokrata struktúra „intellektuális" alapja. Ezért van az alapszervezetekben a megkérdezett dolgozók 83 százaléka szerint túl sok nemtermelő dolgozó (hivatalnok).[12]

A tájékoztatás is fontos szerepet játszik abban, hogy a hatalmi koalíció az önigazgatás és a dolgozók önigazgatáson alapuló döntéshozatala ellenében kialakulhatott. A hiányos és késve érkező tájékoztatás akadályozza az önigazgatást és az önigazgatási döntéshozatalt, vagy formális jellegűvé teszi. A megkérdezettek szerint a tájékoztatás szintje rendkívül alacsony. 1983-ban a dolgozók 28, 1984-ben a 27 százaléka adta azt a választ, hogy az önigazgatási döntéshozatal minden lényeges kérdésében tájékozott. Ilyen értelemben rendkívül érdekes az egyik munkás véleménye, mivel egészen szemléltetően számol be a tájékozottság és a döntéshozatal kapcsolatairól: „A szabályzatokkal minden rendben van, de csak az ügyviteli bizottság emberei teszik meg a legfontosabb lépéseket, mert csak ők vannak minden információ birtokában, *így az ő kezükben összpontosul az igazgatás.*" (Kiemelés tőlem — T. B.) A termelésben dolgozóktól eltérően a vezető beosztásúak jóval tájékozottabbak. 79,2 százalékuk állítja, hogy a tisztségével kapcsolatos minden kérdésben tájékozott. Az információk

hamarabb érnek a vezető beosztásúakhoz, akik az előmenetelt illetően is előnyösebb helyzetben vannak, az érvényesülés is egyik lehetősége a dolgozók önigazgatási jogaival való visszaélésnek.

A megkérdezettek válaszaikban figyelmeztetnek, hogy nincsenek kellőképpen felkészítve — többek között az iskolák, tanfolyamok stb. által — a valódi értelemben vett önigazgatásra (a válaszok 48 százaléka). Ezt a tényt mindenképpen mérlegelni kell a társultmunka-szervezetek hatalmi koalíciójának feltérképezése alkalmával, ugyanis amikor a szakképzett ügyviteli (igazgatási) struktúrák a maguk tájékozottságával és egymás közötti kapcsolataikkal (koalíciójával) szembesülnek a tényleges döntéshozatalra kellőképpen fel nem készített dolgozókkal, akik emellett híján vannak még a megfelelő és teljes tájékozottságnak is, akkor ezeknek a struktúráknak és koalícióknak a fölénye azonos körülmények között par exellence kifejezésre jut.[13] Az önigazgatás anyagi alapjának csökkenése és a dolgozók önigazgatási döntéshozatalának korlátozása teljesen érdektelenné teszi a dolgozókat az önigazgatásban és az önigazgatási döntéshozatalban, s a tényleges helyzet alapján azt tudatosítja bennük, hogy egyáltalán nem lehet hatást gyakorolni a döntéshozatalra és a termelés hatékonyságára. Megállapításunkat alátámasztják a felmérésben szereplő termelőmunkások válaszai. 1983-ban a megkérdezett dolgozók 47, 1984-ben pedig a 45 százaléka nem kívánta, hogy beválasszák társultmunka-alapszervezetének önigazgatási szerveibe. Ahelyett, hogy a dolgozók álláspontjának az okait kutatnánk, elegendő az egyik szakképzett fémmunkás véleményét idézni: „A gyűléseken kevés a vita. Véleményem szerint ennek az az oka, hogy a felvetett kérdésekre és megjegyzésekre rendszerint nem adtak megfelelő választ, pedig a kérdés bekerült a jegyzőkönyvbe. *Az emberek egyszerűen úgy veszik, hogy annak, amit a gyűlésen ismertetnek, úgy kell lennie.* (Kiemelés tőlem — T. B.) Ennek a következménye, hogy a gyűléseken a dolgozók 50—60 százaléka vesz részt." Mi más ez, ha nem az önigazgatástól való tartózkodás kifogástalan bírálata, amely teljesen megvilágítja a munkásság, az ügyviteli (igazgatási) struktúra és a hatalmi koalíció viszonyát.

A termelésben dolgozók még akkor sem gyakorolnak hatást, amikor lehetőségük volna befolyásolni a termelékenység hatékonyságát. 1983-ban ugyanis 15, 1984-ben csupán a 14 százalékuk ítélte meg úgy a helyzetet, hogy alapvetően befolyásolhatja a hatékonyságot. Teljesen egyértelműen következtethetünk arra, hogy a dolgozók jelentős mértékben passzivitásba kényszerültek, csupán a gépek tartozékai, amelyeket az igazgatási struktúra ellenőriz. A társadalmi-politikai szervezeteknek a társultmunka-szervezetek káderpolitikájába való beavatkozásának következményeit már részben ismertettük (szófogadás, engedelmesség, a felelősség hiánya). A káderpolitikára gyakorolt hatásnak és beavatkozásnak mélyebb társadalmi, sőt osztálykövetkezményei vannak. Ez közvetlenül megkérdőjelezi, sőt tagadja a munkásosztály érettségét, vagy legalábbis komoly kételyeket támaszt iránta. Egyébként az önigazgatáson alapuló társultmunka-szervezetek önálló káderpolitikája az egyik legfontosabb bizonyíték, hogy a mun-

kásosztály képes felelősséget vállalni saját fejlődéséért, azaz megvan a gazdasági és politikai hatalmi központok gyámkodása nélkül. A káderpolitika társadalmi elveinek, mércéinek megállapítása és gyakorlati megvalósítása két különböző dolog. Ez a munkásosztály érettségi vizsgája, amire a nevében senki más nem vállalkozhat.

A fentiekben már rámutattunk arra, hogy milyen következményekel jár, ha a társultmunka-alapszervezetek ügyviteli tényezőkké, kis vállalatokká válnak (miniatűr közös ügyek munkaközössége jön létre, felduzzad a hivatali apparátus). Mindenesetre nem ezek a legfontosabb és legsúlyosabb következményei ennek a rendszerbeli lehetőségnek és szubjektív hozzáállásnak. A társultmunka-alapszervezetek ügyviteli szubjektumokká tételének legfontosabb és egyben legsúlyosabb következménye a munkaszervezet technológiai és gazdasági szerkezetének felbomlasztása, formális jellegűvé válása. Ennek törvényszerű következménye a társultmunka-alapszervezetek autarchiája, azaz gazdasági és emberi dezintegrálódása,[14] a munkaszervezeten belüli munka- és eszköztársítás felszámolása, a társult dolgozók autonómiájának az intézmény autonómiájává változtatása, amely aztán a nevükben fejti ki tevékenységét. A hatalmi koalíció kialakulásának így jön létre gazdasági és intézményes alapja.

A hatalmi koalíció leépítésének lehetősége

A hatalmi koalíciónak a szubjektív források mellett történelmi gyökerei is vannak, amelyek a termelőerők fejlettségi fokában és a termelési viszonyokban rejlenek. A hatalmi koalíció gyökerei felszámolásának objektíve megvan a maga történelmi dimenziója, ami nem jelenti, hogy hatalma nem szűkíthető le bármikor ugyanazon az alapon, amelyen létrejött. Az önigazgatás anyagi alapjának a társultmunka-alap és egyéb szervezetekben való kiszélesedése és stabilizálódása egyben az említett koalíció térvesztését is jelenti. Az önigazgatás anyagi alapjának megerősödése és stabilizálódása a termelőerők fejlődését, a termelés hatékonyságát és a jövedelem növekedését szolgálja, beleértve a társultmunka-alap és egyéb szervezetek érdekét szolgáló jövedelem újraelosztását, és a dolgozók felhalmozási eszközökkel kapcsolatos döntéshozatali jogának a kiterjesztését is. Ha abból a feltételezésből indulunk ki, hogy a felhalmozási eszközökkel kapcsolatos döntéshozatal a legfontosabb anyagi feltétele a decentralizált államtulajdonosi monopólium elterjedésének, a gazdasági és politikai hatalom elidegenült központjainak a társultmunka-szervezetek ügyvitelére, fejlődésére és káderpolitikájára gyakorolt hatásának stb., akkor komoly lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy a bankokba és társadalmi-politikai közösségekbe összpontosuló decentralizált névtelen állami tőke folyamatos feltöltődésének elejét vehessük. Első lépésként le kell írni a társultmunka-szervezetek tartozásait, amelyek a bankok fiktív hitelképessége alapján kölcsönzött és a társadalmi-politikai közösségek adminisztratív kényszerrel létrehozott eszközeiként jöttek létre, mint ahogyan azt a

hosszú távú gazdaságszilárdítási program záradéka is kimondja azzal, hogy törvényesen kötelezővé kell tenni ezeknek az eszközöknek a társultmunka-alap és egyéb szervezeteinek ügyviteli alapjába való áthelyezését. Ami viszont a hatalmi koalíció forrását, alapját és kiváltó okát képező káderpolitikát illeti, a JSZSZK alkotmányával és a társult munkáról szóló törvénnyel, illetve a társadalom demokratizálásával elejét kell venni annak, hogy a társadalmi-politikai szervezetek beavatkozzanak az ügyviteli szervek megválasztásába.

A hatalmi koalíció és az ügyviteli szubjektummá, kis vállalattá átalakult társultmunka-alapszervezetek által kiváltott egyéb negatív következmények elhárításának igénye eredményezte azt a szemléletet, amely szerint az eszközökkel való gazdálkodás jogát az alapszervezetekről a munkaszervezetekre kell átruházni. Ennek a társadalmi-gazdasági műveletnek a célja a társultmunka-alapszervezetek autarch jellegének a megszüntetése, illetve eszközkoncentráló és centralizáló hatásuknak a felszámolása. Vajon megvalósítható-e mindez? Erre csak igenlő választ adhatunk, de a folyamatnak meghatározott társadalmi-gazdasági, sőt ideológiai következményei is vannak. 1: Ez a koncepció magával hozza a társultmunka-alapszervezetek lényegének leépítését, illetve a társult munka egész rendszerének felszámolását. 2: Lehetetlen az az elképzelés — hogy a munkaszervezet rendelkezzen és döntsön az eszközökről, azaz a termelési feltételeiről, az alapszervezet pedig a jövedelemről, annak megvalósításáról és felosztásáról. Ha a társultmunka-alapszervezetek és munkaszervezetek ilyen jogokkal rendelkeznének, akkor a jövedelemmel kapcsolatos döntéshozatal joga természetszerűleg tevődne át az alapszervezetekről a munkaszervezetekre, azaz a termelés feltételeiről döntő struktúrákra, tehát a termelési viszonyok farkastörvénye érvényesülne.[15] 3: Ha az eszközöket, s ezáltal a jövedelmet az alapszervezetekből a munkaszervezetekbe helyeznék át (s ezáltal lehetővé válna disztribúciója, ami akárcsak a személyi fogyasztásra kiválasztott eszközökre terjedne is ki[16], akkor a munkaszervezetek *hagyományos vállalatokká* alakulnának át, a társultmunka-alapszervezetek viszont *gazdasági egységekké*.[17] Amellett, hogy ez a koncepció a vállalati forma újjáélesztéséhez vezetne, létalapot teremtene a munkaszervezet (vállalat) centralista igazgatási struktúráinak és a hatalmi koalíciónak az ismételt színrelépéséhez. Véleményem szerint ez a koncepció elfogadhatatlan, a társultmunka-alapszervezetek hatalmi koalíciójának leépítésére más módszereket kell keresni. A hatalmi koalíció leépítésének a társultmunka-alapszervezetek intézményes autonómiájának a felszámolásán, illetve a társult dolgozók autonómiájának érvényesítésén és fejlesztésén, az alapszervezetek társulásán és kapcsolatteremtésén (gazdasági integrálódásán)[18] kell alapulnia. Ahhoz, hogy az autonómia és az integráció hatékonyabban jusson kifejezésre, a participáció pedig gyorsabban alakuljon át a dolgozók tényleges önigazgatásává, mindenekelőtt ki kell szélesíteni és meg kell erősíteni a társultmunka-alapszervezetek önigazgatásának anyagi alapját. Ugyanígy ki kell szélesíteni és meg kell erősíteni jogi szabályzókkal (a JSZSZK alkotmányának és a társult munkáról szóló törvény ren-

delkezéseivel) a munkástanácsok szerepét, ugyanakkor a társultmunka-alapszervezetekben fel kell számolni a testületi ügyvezető szerv intézményes alapját, azaz elejét kell venni a miniatűr munkaközösségek, a szakkollégiumok és a hasonló nem hivatalos testületek létrejöttének.

Az ügyviteli irányítók és a társadalmi-politikai szervezetekben tisztséget viselők szövetségének biztosabb megakadályozása érdekében mindent meg kell tenni, hogy munkástöbbség alakuljon ki a Kommunista Szövetségben és a szakszervezetben. A termelés technológiai és gazdasági szintjén kialakult társultmunka-alapszervezeti hatalmi koalíciót véleményem szerint az ügyvitelt irányítók felelősségének megkétszerezésével lehet hatékonyan leépíteni. A munkaszervezetek újratermelési folyamatának eredményessége érdekében be kell vezetni, hogy az alapszervezet ügyviteli szerve a közös termeléshez való munkajellegű hozzájárulással a munkaszervezet ügyviteli szervének tartozzon felelősséggel, a munkaszervezet ügyviteli szervének rendelkező funkcióját viszont a közös termelési, ügyviteli és fejlesztési tervre kell kizárólag alapozni.[19] A dolgozók társadalmi, gazdasági és egyéb önigazgatási jogai megvalósulásának anyagi feltételét képező jövedelemszerzésért a társultmunka-alapszervezet ügyviteli szerve az alapszervezet dolgozóinak és munkástanácsának tartozzon felelősséggel. Ha az ügyviteli funkció hordozói ilyen szerepet töltenek be a társultmunka-alapszervezetekben, akkor sor kerülhetne a mikrotechnokrata struktúra felszámolására és a nem hivatalos hatalmi koalíciót létrehozó szövetségek megszüntetésére. Másrészt viszont ez a megkettőzött felelősség illetve a munkaszervezet ügyviteli irányító szervének rendelkező funkciója tenné lehetetlenné a munkaszervezeti igazgatás vertikális tagozódásának kialakulását.

*

Összegzés helyett idézzük magukat a megkérdezetteket: — *Ki más dönthetne a munkások ügyében, ha nem maguk a munkások?!* A munkások a maguk szempontjait érvényesítve a következőket javasolják a technokrata struktúrák és a hatalmi koalíciók leépítésére:[20]

. „... Nem azzal kell foglalkozni, hogy mit kellett volna elfogadni a dolgozók gyűlésén, hanem minél alaposabban meg kell magyarázni a dolgozóknak azt, ami érdekli őket.";

2. „... Határozottan le kell számolni a technokratákkal, és elővigyázatosnak kell lenni az olyan emberekkel, akik az önigazgatás leple alatt egyéni érdekeiket szándékoznak érvényesíteni.";

3. „... Mindenütt és minden téren küzdelmet kell folytatni az egyéni önkény ellen, minél határozottabban el kell ítélnünk az önigazgatás bitorlóit.";

4. „... Tiszteletben kell tartani az önigazgatási megegyezéseket, és szembe kell szállni az önigazgatást akadályozókkal."

Jegyzetek

[1] A körkérdésre 1983-ban, 1984-ben és 1985-ben került sor. 1983-ban 811, 1984-ben pedig 420 dolgozót kérdeztek meg. 1985-ben a körkérdés 9 társultmunka-szervezet 72 vezető beosztású dolgozójára terjedt ki.

[2] 1983-ban a felmérésben szereplők összetétele a következőképp alakult: a megkérdezettek 62 százaléka 20 és 35 év közötti volt, a középiskolai, főiskolai és egyetemi végzettségű, illetve szakképzett és magasszakképzettségű dolgozók részaránya 69 százalékot tett ki, 83 százalékuk a termelésben dolgozott, 75 százalékuk városban élt, 88 százalékuknak pedig nem volt földtulajdona. A vezető beosztásúak 27,8 százaléka a termelési szférához tartozott, 72,2 százaléka viszont a közös ügyek munkaközösségébe. 83,3 százalékuk főiskolai vagy egyetemi végzettségű, 58,3 százalékuk tagja a testületi ügyvezető szervnek, 72,2 százalékuknak pedig 15 és 30, vagy annál több év a munkakora.

[3] Ez a részarány 1982-ben 61,2 százalékot, 1983-ban 58,1 százalékot, 1984-ben 56,0 százalékot, 1985-ben 51,1 százalékot tett ki. Az 1985-ös évi részarány az utóbbi negyedszázadban a legkisebb volt (1963-ban 51,4, 1985-ben pedig 51,1 százalékot tett ki). Lásd: Aktuelni problemi privrednih kretanja i ekonomske politike Jugoslavije (A gazdasági változások és a gazdaságpolitika időszerű problémái Jugoszláviában), Ekonomski institut, Zágráb, 1986.

[4] 1982-től gyors növekedésnek indult az elosztásban részt vevő többi tényező számára kiválasztott jövedelem. Az alábbi mutatószámok 1978-hoz viszonyítva mutatják a növekedést:

Év	Jövedelem	Kiválasztás
1982	308,58	350,38
1983	428,40	554,68
1984	700,64	930,60

Kimutatásunk a Szövetségi Statisztikai Hivatal adatai alapján készült.

[5] Zoran Prijovićnak, a belgrádi 21. maj munkaszervezet dolgozójának az önigazgatási döntéshozatalban való részvétellel kapcsolatos szavai szinte figyelmeztetésként hatnak: „Tudják Önök, hogy én hogyan önigazgatok? Csak 25 százalékban. A jövedelem negyed részéről döntök, a fennmaradó részről pedig azok, akik elveszik." (Politika, 1985. nov. 17.)

[6] Miután Marx elmondja, hogy a vulgáris szocializmus a polgári közgazdászoktól örökli azt a vonást, hogy a disztribúciót a termelési módtól függetleníti, rámutat, hogy „ezért alakul ki az a benyomás, hogy a szocializmusban többnyire minden a disztribúció körül forog". Éppen ezért, mihelyt a disztribúció felé közelít a társult dolgozók autonómiája, arra lehet következtetni, hogy komoly elferdülések következtek be magában a szocialista önigazgatású termelési módban, amelynek alapja az autonómia előfeltételét képező termelési feltételeknek a részleges birtokba vétele.

[7] Ehhez jelentős mértékben hozzájárulnak a gazdasági rendszer és a gazdaságpolitika egyéb tényezői is.

[8] „A tiszta jövedelem az összjövedelemnek az a része, amelyről a társultmunka-alapszervezetek dolgozói valóban önállóan döntenek." (E. Kardelj: Slobodni udruženi rad [Szabadon társított munka], Belgrád, 1978, 127. l.).

[9] Ez egy nem hivatalos és nem formális csoport, amely a társultmunka-alapszervezet vezetői struktúrájából jön létre (a szervezeti egységek vezetőiből, a főnökökből stb.).

[10] „Az utóbbi évek gyakorlata szerint a fejlesztési, stabilizációs és szinte minden más jelentős társadalmi probléma és ügy megoldására a bankok, munkaszervezetek és közösségek ügyviteli funkcióinak hordozói és a társadalmi-politikai közösségek ügyviteli funkcióit végzők közvetlen kapcsolatteremtésével és önálló megállapodásával kerül sor, miközben kisebb-nagyobb — de igen jelentős — szerepet töltenek be a társadalmi-politikai szervezetek hivatásos politikai tisztségviselői, beleértve a Kommunista Szövetség ugyanilyen tisztségviselőit is." (Dr. Mijat Šuković: Delegacije normativno i stvarno [A küldöttségek — elméletben és gyakorlatban], Belgrád, 1985, 176. l.).

[11] Így például a vezető beosztásúak 48,6 százaléka szerint a törvények akadályozzák az ügyviteli (vezetői) hatáskör érvényesítését.

[12] Arra a kérdésre, hogy a közös ügyek munkaközösségének megalakítási gyakorlata kedvezően vagy kedvezőtlenül megy végbe a társultmunka-alapszervezetekben, a megkérdezett vezető beosztásúak 52,8 százaléka negatív választ adott. Véleményük szerint ezeknek a közösségeknek a létrehozása törvényes előírások következménye (22,2%), vagy pedig ösztönös jelenség (8,3%). A vezető beosztásúaknak szintén az a véleményük, hogy túl sok a nemtermelő dolgozó (76,4%). 55,6 százalékuk szerint a munka- és összetett szervezetek közös ügyeit intéző munkaközösségekben vannak többen a kelleténél, 44,4 százalékuk szerint viszont a társultmunka-alapszervezetekben.

[13] Úgy tűnik, mégis csak M. Pečujlićnak van igaza, amikor rámutat arra, hogy a munkások nem kívánnak „olyasmiről vitázni, amit már előre eldöntöttek" és megállapítja: „Nyilvánvaló, hogy ez a passzivitás részben a bérmunkától is öröklött, annak a bérmunkás pszichológiának a következménye, amely *ha fennmarad, aligha lehet megváltoztatni.* (Kiemelés tőlem — T. B.) De nem is az a lényeg, hogy az osztály minden tagja képes-e azonnal bekapcsolódni a döntéshozatalba. Az egyik leglényegesebb dolog, hogy a társadalmi rendszer konzerválja-e az érvényben levő munkamegosztást, vagy lépésről lépésre visszaszorítja." (A jugoszláv szocialista társadalom strukturális változásai c. tanulmánya a Marksizam i samoupravljanje kiadványban jelent meg, Belgrád, 1977, 333. l.)

[14] Így például 1984-ben a megkérdezett dolgozók 36 százaléka tartotta azt, hogy jók a kapcsolataik a többi társultmunka-alapszervezettel.

[15] Marx: A gothai program kritikája, Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1964 19. l.

[16] Az ellentmondásos javaslatok közül megemlíthetjük dr. Mitar Mihaljicáét, aki az Ekonomika c. folyóirat 1983. 2. számában a következőket írja: „A jövedelem ezek szerint munkaszervezeti szinten jönne létre,

a személyi jövedelmi és közfogyasztási eszközöket viszont a holt és élő munka, a tmaszok és a munkaszervezet által elfogadott tervek megfelelő szabályozói alapján osztanák fel a tmaszok között."

[17] Branko Horvat az Ekonomika 1983. 2—3. számában közölt kerekasztal-beszélgetés egyik meghívottjaként az 1984 előtti vállalatokhoz való visszatérést szorgalmazta: „A vállalatot fel kell osztani kisebb egységekre, amit mi már rég megtettünk, ezek az ún. gazdasági egységek."

[18] A termelésben dolgozók nagyfokú gazdasági integrációs készséget tanúsítanak. Arra a kérdésre, hogy segítséget nyújtanának-e egy másik társultmunka-szervezetnek, hogy megoldja termelési gondjait, azaz új technológiát vezessen be, 1983-ban a megkérdezettek 91 százaléka, 1984-ben 93 százaléka adott igenlő választ.

[19] Ennek a javaslatnak a megvalósításához előzetesen meg kell változtatni a társult munkáról szóló törvény 515., 516. és 517. szakaszát. Az 515. szakasz első bekezdésében ugyanis ki kell mondani, hogy az ügyviteli szerv munkájáért az alapszervezet munkásainak és munkástanácsainak, valamint a munkaszervezet ügyviteli szervének tartozik felelősséggel. Ezzel a változással összhangban kell módosítani illetve kiegészíteni az említett szakasz 2. és 3. bekezdését. A 2. bekezdésbe bele kell foglalni, hogy a társultmunka-alapszervezet ügyviteli szerve a közös termelési, ügyviteli és fejlesztési terv alapján a munkaszervezet ügyviteli szervének a határozataival összhangban fejti ki tevékenységét. A 3. bekezdésben viszont azt kell kimondani, hogy az ügyviteli szerv a törvényesen megállapított keretek között — az alapszervezet szabályzata és a munkaszervezetbe társulás önigazgatási megegyezés értelmében — a munkaszervezet ügyviteli szervének utasítására szervezi meg a termelést, önállóan dönt egyes feladatok végrehajtásáról, ügyek intézéséről, a munkafolyamat megszervezéséről és összehangolásáról.

[20] A dolgozók javaslatait és véleményét eredeti formában közöljük.

Rezime

Koalicija moći

Autor se bavi osnovnim i u određenom smislu bitnim pitanjima našeg društveno-privrednog razvitka, te će se ovaj članak u osnovnim crtama rezimirati.

Među ova pitanja spadaju, prema ovom članku: 1. Razvoj ostvarenja nacionalnog dohotka i njegova raspodela među organizacijama udruženog rada i osnovnih organizacija, te izdvajanja iz tog dohotka; 2. Problematika razvoja samoupravljanja i samoupravnih odnosa među osnovnim organizacijama i organizacijama udruženog rada, kao i potreba revizije tog odnosa; 3. Veoma teška problematika odnosa proizvodnih radnika i rukovodnih kadrova u organizacijama udruženog rada, što ukazuje na probleme odnosa između samoupravljanja i rukovođenja uopšte; 4. Stavovi proizvodnih radnika s jedne strane i rukovodećih kadrova, kao i nosilaca globalnog odlučivanja u radnim organizacijama s druge strane.

U svojim izlaganjima, autor se koristi i rezultatima ankete „Ekonomskog instituta" iz Zagreba, koji je sproveo to anketiranje tokom 1983, 1984. i 1985. godine.

Autor ukazuje na činjenicu da je (na bazi 1978. god.) u godini 1984 formiranje dohotka povećano na 700,64% a izdvajanja iz dohotka na 930,60%, dakle rast izdvajanja iz dohotka porastao sa 32,8% od rasta dohotka. To je razumljivo dokaz nepovoljnih odnosa za radne organizacije. Jasno je, iz ove analize, da udruženi radnici nisu u celosti ovladali rezultatima rada i da je to ovladanje u tom periodu opalo. U stvari se ostvaruje participacija umesto stvarnog samoupravljanja.

Odgovori ispitanih radnika, u toku ankete Instituta, potvrdili su da (50—54% odgovora) odlučujući uticaj na donošenje odluka imaju rukovodeći kadrovi (direktori, rukovodstvo OOSK i sindikata). Nasuprot tome, rukovodeći radnici smatraju da odluke o raspodeli dohotka donose svi članovi kolektiva. Prema radnicima — kaže autor — „formira se mikrotehnokratska, kvazi-menadžerska struktura poduprta vladom u senci".

Sprega odlučivanja izvan samoupravljanja dovodi do opadanja ekonomskih motiva radnika za akumuliranjem, te se otvaraju vrata za političke i administrativne intervencije radi zaštite akumulacije.

Razmatrajući gornju problematiku, postavlja se pitanje u pogledu odnosa samoupravljanja i rukovođenja, jer je došlo do nesporazuma u pogledu odvajanja tehno-strukture, potrebne za samoupravne organizacije i tehnokratije, protiv koje se treba najaktivnije boriti. Osnovni uzrok formiranja ovakvih odnosa je „visok stepen etatističko-birokratskog regulisanja tokova društvene reprodukcije". To se još više ostvaruje neposrednim povezivanjem nosilaca poslovnih funkcija u organizacijama udruženog rada i zajednicama, sa bankama i nosiocima izvršnih funkcija u društveno-političkim zajednicama.

Poseban problem, koji obrađuje autor je problem položaja i funkcija osnovnih organizacija udruženog rada. Kako se konstatuje u Zakonu o udruženom radu, taj položaj i funkcija su „neprecizno, csak protivrečno" utvrđeni. To dovodi do koalicije moći u tim organizacijama. Usled toga je razumljivo, da dolazi do ozbiljnih poteškoća u odnosima među osnovnim i organizacijama udruženog rada. „Dozvoljavajući — tvrdi ispravno autor — konstituciju osnovnih organizacija, kao poslovnih subjekata, preduzeća u malom, unutar formalne (mehaničke) strukture radnih organizacija", otvoren je prolaz zakonom o udruženom radu, za formiranje delom radničkih, delom činovničkih osnovnih organizacija udruženog rada. Usled toga je u nekim osnovnim organizacijama došlo do formiranja kompletiranih „radnih zajednica" i — prema velikom delu shvatanja testiranih radnika — i do velikog broja zaposlenih van proizvodnih zadataka. I sama činjenica da taj aparat postoji, može da dovodi pored tehničke i ekonomske razdvojenosti OOUR-a od OUR-a do formiranja koalicija moći, u samim OOUR-ima i do navodnih parcijalnih interesa osnovnih organizacija, u odnosu na radne organizacije. Treba podvući činjenicu, da su ovi kadrovi u radnim zajednicama OOUR-a bolje informisani od proizvodnih radnika i na višem stepenu obrazovanosti nego oni, što razumljivo dovodi do izvesne kvalifikacije, da više učestvuju u donošenju odluka i da svoje stavove nametnu i u zborovima radnika. Sami radnici su u anketi upozoravali na to, da nisu dovoljno osposobljeni za samoupravljanje (48% odgovora testiranih radnika). Autor se poziva na M. Pečujlića, koji je ukazao na činjenicu, da radnici ne žele da se angažuju u

besplodnim diskusijama, o onome što je već odlučeno, i dalje ustanovljava, da oni misle da sve što je izneto na zboru, mora tako i biti.

Posledice uplitanja, čak izrazita dominacija društveno-političkih organizacija u vođenju kadrovske politike u OUR-ima ima dublje društvene, čak klasne posledice, jer predstavlja sužavanje materijalne baze samoupravljanja. Radnici su time stavljeni u pasivni položaj i postaju „privesci mašine", kontrolisani od upravljačke mašine. Posledice takvog konstituisanja OOUR-a su veoma nepovoljne, a među ostalim predstavljaju i razaranje ekonomske strukture radne organizacije.

Posebni značaj ima treći deo studije, pod naslovom: Mogući pravci razgrađivanja koalicija moći. Utvrđuje se da koalicija moći ima objektivno istorijsku dimenziju, što ne znači da se njena moć ne treba sužavati. Materijalne osnove samoupravljanja nalaze se u biti u razvoju proizvodnih snaga, povećanja efikasnosti proizvodnje i dohotka, ali tu utiče i preraspodela dohotka u korist OOUR-a. Veoma je značajan stav autora, da je potrebno pripremiti presecanje napajanja i obnavljanja decentralizovanog, anonimnog državnog kapitala u OOUR-ima. Otpisivanjem dugova nastalih iz fiktivnih kreditnih potencijala banaka i unošenje tih sredstava u poslovne fondove, može se to postići, kao što je to predviđeno u zaključnom delu Dugoročne ekonomske stabilizacije. U poslednje vreme se kod nas javlja teza o razbijanju autarhičnog koncepta OOUR-a. Smatrajući u suštini, da se ovde radi o faktičnoj suspenziji suštine osnovnih organizacija, što znači ujedno i suspenziju sistema udruženog rada u celini. Takvo opredeljenje „da radna organizacija raspolaže i odlučuje sa sredstvima, dakle sa uslovima proizvodnje, a osnovna organizacija sa sticanjem i raspodelom dohotka", nije moguće. Potrebno je u prvom redu jačati materijalnu osnovu samoupravljanja u OOUR-ima, i likvidacija institucionalnog osnova kolegijalnog poslovodnog organa u osnovnim zajednicama, ali je potrebno i razvijanje autonomije udruženih radnika i udruživanje i povezivanje (ekonomsko integrisanje) osnovnih organizacija. Za efikasno odvijanje celine toka reprodukcije, poslovni organ osnovne organizacije treba da je odgovoran poslovnom organu radne organizacije, u pogledu njihovih zamisli, koja polaze iz plana zajedničke proizvodnje, poslovanja i razvoja.

Umesto zaključaka, autor navodi četiri stava anketiranih radnika, čiju suštinu u skraćenom obliku ovde iznosimo:

1. „... da se objasni radnicima, što ih interesuje, a ne ono što treba prihvatiti";
2. „... da se što energičnije obračunavamo sa tehnokratima, koji pokušavaju, da pod maskom samoupravljanja nude svoja shvatanja;
3. „... da se borimo protiv samovolje pojedinaca i uzurpatora samoupravljanja;
4. „... da se poštuju samoupravni sporazumi i da se stane na put onima, koji to ometaju."

Resummee

Koalitionen der Macht

Der Verfasser beschäftigt sich in seinem Artikel mit grundlegenden und in bestimmter Hinsicht wesentlichen Fragen unserer gesellschaftlich-ökonomischer Entwicklung und daher wird in diesem Resummee diese Behandlung in kurzen Linien vorgetragen.

Über diese Fragen melden sich in diesem Artikel Folgende: 1. Entwicklung der Erzeugung des Nationaleinkommens und seiner Verteilung zwischen den Organisationen und Grundorganisationen der vereinigten Arbeit, sowie die Enziehung diese Einkommens; 2. Problematik der Entwicklung der Selbstverwaltung und Selbstverwaltungsbeziehungen zwischen den Grundorganisationen und Organisationen der vereinigten Arbeit, sowie die nötige Revision dieser Beziehungen; 3. die besonders schwere Problematik der Beziehungen der produktiven Arbeiter und des Leitungskaders in den Organisationen der vereinigten Arbeit, das auch die Probleme der Beziehungen zwischen der Selbstverwaltung und Leitung überhaupt zeigt; 4. die Standpunkte der produktiven Arbeiter einerseits, und des Leitungskaders, sowie der Träger der Politik und der allgemeinen Entschlüsse in den Arbeitsorganisationen anderseits, worauf hingewiesen ist.

In seinen Ausführungen benützt der Verfasser die Resultate der Anketen des Zagreber Ökonomischen Instituts, das diese Ankete in den Jahren 1983, 1984 und 1985 durchgeführt hat. Der Verfasser weist auf die Tatsache hin, dass in Jahre 1984 (auf Grund der Daten von 1978), die Erzeugung des Einkommens auf 700,64% und das Entziehen aus dem Einkommen auf 930,60% gewachsen ist, d. h. also dass das Entziehen mit 32,8% höher als das Einkommen geworden ist. Das ist selbstverständlich ein Beweis der ungünstigeren Lage der Arbeitsorganisationen. Aus dieser Analyse ist festzustellen, dass die vereinigten Arbeiter nicht im Ganzen zur Beherrschung des Einkommens (des Erfolges ihrer Arbeit) angelangt haben und das diese Beherrschung in dieser Periode gekürzt worden ist. In der Tat ist es zur Partizipation anstatt zur Selbstverwaltung gekommen.

Die Antworte der befragten Arbeiter, während der Anketen des Instituts bestätigen (50—54% der Anketierten) dass bestimmenden Einfluss auf die Entschlüsse, die zu bringen sind, die Teilnehmer des Leistungskaders haben, (Direktoren, Führer der Gemeindenorganisationen, des Vereins der Kommunisten und des Syndikates). Entgegensätzlich dieser Auffassung meinen die führenden Arbeiter, dass die Entschlüsse über die Verteilung des Einkommens alle Mitglieder des Kollektivs bringen. Laut den Arbeitern — sagt der Verfasser — „formiert es sich eine mikrotechnokratische augenscheinlich eine Menagerstruktur, die unterstützt durch die Regierung im Schatten ist".

Die Bildung der Entschlüsse ausser der Selbstverwaltung führt zum Fallen der ökonomischen Motivation der Arbeiter und zur Eröffnung der Türe zur politischen und administrativen Intervention „wegen den Schutz der Akumulation".

Diese Problematik untersuchend, stellt sich die Frage über die Verhältnisser der Selbsverwaltung und der Leitung, da es zum Unverständnis gekommen ist, zwischen der Technostruktur — nötig für die Selbstverwaltungsorganisation — und der Technokratie gegen der man höchst aktiv zu kämpfen hat. Die grundlegende Ursache der Formierung solcher Verhältnisse ist hohe Stufe der etatistisch-bürokratischen Regulation des Verlaufes der gesellschaftlichen Reproduktion. Das wird durch die unmittelbare Verbindung der Träger der geschäftsführerischen Funktionen in den Organisationen der vereinigten Arbeit und Gemeinschaften mit den Banken, und Trägern der durchführender Funktionen in den — gesellschafts-politischen Gemeinschaften — noch verstärkt.

Das besondere Problem, das der Verfasser bearbeitet ist das Problem der

Lage und Funktion der Grundorganisationen. Wie es festgestellt wird, ist in dem Gesetz der vereinigten Arbeit, diese Lage und Funktion „nicht präzis sogar wiedersprüchlich „festgestellt. Solche Feststellung führt zu Koalitionen der Macht in diesen Organisationen. Es ist daher verständlich dass es zu grossen Schwierigkeiten in den Verhältnissen der Grundorganisationen und Organisationen geführt hat.

Die Konstitution der Grundorganisationen der vereinigten Arbeit, als Geschäftssubjekten, als kleine Unternehmungen innenhalb der formalen Struktur der Arbeitsorganisationen erlauben, ist durch das Gesetz der Vereinigten Arbeit ermöglicht, die Formierung der teilweise für Arbeiter und teilweise für Beamten geschaffene Grundorganisationen der vereinigten Arbeit zu schaffen. Daher ist auch in einigen Grundorganisationen zur Formierung von kompletten „Arbeitsgemeinschaften" gekommen, und — laut der Auffassung des grossen Teiles der anketierten Arbeiter — daher auch zu grossem Zahle der Beschäftigten ausser der produktiven Aufgaben gekommen. Auf die Tatsache, dass dieser Apparat besteht, kann — neben der technischen und ökonomischen Abzweigung von den Organisationen der vereinigten Arbeit, von Koalitionen der Macht, selbst in den Grundorganisationen geführt worden und zur „angeblicher" partialer Interessen der Grundorganisationen gegenüber der Organisationen der vereinigten Arbeit. Die Tatsache muss man unterstreichen, dass diese Personen in den Arbeitsgemeinschaften besser informiert sind als die produktiven Arbeiter, auf höherer Stufe der Aufklärung und das bringt ihnen eigentlich eine stärkere Qualifikation zum Bringen der Entschlüsse, und dazu dass sie ihre Auffassungen an die Versammlung der Arbeiter anzwingen können, wenn man Entschlüsse zu bringen hat. Die Arbeiter haben in der Ankete darauf hingewiesen dass sie zur wesentlichen Selbstverwaltung nicht genügend vorbereitet sind (48% der Antworten). Der Verfasser beruft sich auf M. Pečujlić, der auf die Tatsache hinweist, dass die Arbeiter nicht wünschen, sich mit unnötigen Diskussionen zu engagieren, über Dinge die früher entschlossen worden sind und stellt fest dass sie denken, das alles was in der Versammlung vorgetragen wird auch so sein muss.

Die Folgen der Eingriffe, sogar die ausgesprochene Domination der gesellschafts-politischen Organen in die Führung der Kaderpolitik in den Organisationen der vereinigten Arbeit — weist der Verfasser darauf hin — hat tiefere gesellschaftliche, sogar Klassennachwirkungen, da das die Verringerung der materiellen Grundlage der Selbstverwaltung bedeutet. Die Arbeiter sind daher „Anhängsel der Maschinen" geworden in passive Position gesetzt, von den Leitungseinrichtungen kontroliert. Der Verfasser weist in seiner Arbeit auf die Tatsache hin dass die Konstitution der Grundorganisationen als Geschäftssubjekte und kleinen Unternehmungen sehr unnützlich sind und dabei auch „die Zerstörüng der ökonomischen Struktur der Arbeitsorganisationen" bedeuten.

Besonderen Inhalt hat der dritte Teil der Studie des Verfassers unter dem Titel: Mögliche Richtungen zur Zerstückeln der Machtskoalitionen.

Es wird festgestellt dass die Koalition der Macht eigentlich historische Dimension hat, das nicht bedeutet, dass ihre Macht nicht zu verändern ist. Die materielle Grundlage der Selbstverwaltung ist wesentlich in der Entwicklung der Produktionskräfte zu finden in der Steigerung der Effektivität der Produktion und des Einkommens, aber dabei wirktauch die Verteilung des Ein-

kommens im Vorteil der Grundorganisationen mit. Sehr wichtig ist die Feststellung das es nötig ist das Abschneiden der Füllung und Erneuerung des dezentralisierten anonymen Staatskapitals in den Grundorganisationen der vereinigten Arbeit. Durch die Abschreibung der Schulden aus dem fiktiven Kreditpotentialen der Banken, und das Eintragen dieser Mitteln in den Unternehmungsfond der Grund- und anderer Organisationen, ist das zu erreichen, wie das in dem Schlussteil des Langwierigem Ökonomischen Stabilisationsprogramms vorgesehen ist. In der letzten Zeit meldet sich bei uns die These, dass die Lösung dieses Problems sich in der Zerhauung des autentischen Konzeptes der Grundorganisationen befindet. In wesentlicher Berücksichtigung, dass sich hier um die eigentliche Suspension der Grundorganisationen handelt, was — laut der Ausführung des Verfassers — auch die Suspension des Systems der vereinigten Arbeit überhaupt bedeutet. Laut der richtigen Auffassung des Verfassers, solche Festsetzung, dass die Arbeitsorganisation über die Mitteln Entschlüsse bringt und daher auch über die Produktionsverhältnisse und die Grundorganisation über die Erreichung und Verteilung des Einkommens, ist unmöglich.

Es ist in erster Reihe nötig, die materielle Grundlage der Selbstverwaltung in den Grundorganisationen zu kräftigen, Liquidation der Institution der kollegiellen führenden Organen in den Grundorganisationen, aber es ist auch nötig die Entwicklung der Autonomie der vereinigten Arbeiter, sowie die Assotiation (ökonomische Integration) der Grundorganisationen. Der Führungsorgan der Grundorganisation soll die Auffassungen des Organs der Arbeitsorganisation annehmen, die aus dem Plan des gemeinsamen Produktionsbetriebs stammen.

Am Ende bringt der Verfasser vier Beschlüsse der Anketierten vor, die wir im kurzem hier vortragen: 1. „... man soll erklären was die Arbeiter interessiert und nicht das was akzeptiert werden muss", 2. „... man soll mit den Technokraten energische abrechnen die ihre eigene Sachen unter die Maske der Selbstverwaltung stellen". 3. „... dass wir gegen die Willkürlichkeit der Individuen und Usurpatoren der Selbstverwaltung kämpfen". 4. „... dass man die selbstverwalterische Besprechungen behaltet und das man sie gegen diejenigen die das hindern, entgegenstellt."